

A katolikus egyház szociális célkitűzései

ELŐADTA GLATTFELDER GYULA

Elnézést kell kérni, hogy amikor a polgári közigazgatás fejlettebb rendje érdekében előadások folynak, az egyház eszményi és elvont célkitűzéseiről a szociális téren külön is szó essék. Az az oka talán, hogy ezek a kísérletek végeredményben mégis csak a gyakorlati életet is érintik s akik az előadás megtartására kértek, úgy vélték, hogy a polgári közigazgatás nem fog veszíteni, ha az egyház vonatkozó célkitűzéseit a szociális kérdéssel szemben röviden megvilágítják hallgatóim előtt s feltárják, mik azok az elgondolások, amelyeket a katolicizmus ezzel az eminens polgári érdekekkel szemben elveiből kitermel s mik azok az elméleti, de egyúttal gyakorlati útbaigazítások, amelyeket a pápák és a történelem nemcsak a lelki élet javára, de a társadalmi és gazdasági rend biztosítása érdekében is ma már valósággal emberi közkinccsé avattak.

Egyáltalán lehet-e szólni arról, mik a katolikus egyház szociális célkitűzései? Bizonyára lesznek, akiknek szemében ez a szándék paradoks, mert hisz mindannyian úgy emlékezünk, hogy az egyház alapítójának, az emberiség megváltójának, a kereszténység elvi és gyakorlati konstruktorának szava az volt: „Az én országom nem e világból való.” Ezért lesznek talán, akik úgy vélik, hogy az egyház szociális célkitűzéseiről szólni vagy anakronizmus vagy logikai ellenmondás.

Akik azonban a kérdéssel továbbmennek és a krisztusi igazságot nemcsak legközelebbfekvő elvi értelme szerint itélik és mérlegelik, hanem belemerülnek az evangélium szellemébe és a krisztusi tanítást a maga teljes mélysége szerint iparkodnak megfogni és megérteni, azok azonnal ráeszmélnek, hogy az előbbi idézet nem lehet merev kategória, amelynek szűk keretei közül nem lehet kilépni, mert egy másik krisztusi nyilatkozat is elhangzott s úgy szól: „Szeresd felebarátodat mint tenmagadat.” Bármennyire hangsúlyozza is az egyház alapítója, hogy az ő országa lelki ország és lelki érdekek szolgálatába van beállítva minden szerve, nyilvánvaló, hogy a felebaráti szeretet alapvető etikai célkitűzésében, amelyet az egyház alapítója mint dogmát és élettervet felállít, benne foglaltatik, hogy az egyháznak az idők során bizonyára lesz az emberi nyomorúság enyhítésére, de az emberséges együttélés biztosítására, valamint nemesebbé és tűrhetőbbé tételére elgondolása, programja és konkrét javaslata.

Ha a szent könyvekben lapozunk, ez csakhamar nyilvánvaló lesz. Az evangéliumban lefektetett alapelveket tovább fűzték s különösen Szent Pál apostol irataiban nem egy szociális kijelentés foglaltatik. Ő szegezte le pl. hogy „méltó a munkás az ő bérére”, amit igen gyakran idéznek, s rá hol jól, hol helytelenül hivatkoznak. Ugyanide tartozik a nemzetek apostolának kijelentése: „Aki nem dolgozik, ne is egyék.” Oly alapigazságok ezek, amelyek etikai tételek és rendeletek. Kétségtelen azonban, hogy az egész gazdasági és szociális rendnek is épügy alapfogalmai, mint a hiterkölcsei életnek is előírásai.

Ezekből az alapigazságokból kiindulva meg kell állapítani, hogy a kereszténység – tehát az egyház munkája is – nem tisztán elméleti elgondolás, nemcsak lelki szol-

gálát, hanem a lelki szolgálaton keresztül az ember földi, anyagi, társadalmi és gazdasági érdekeinek is szolgálata, kielégítése és előmozdítása. Ép azért nyilvánvaló, hogy annak az egyházi szervezetnek, amely azzal az igénnyel lép a világba, hogy az emberiség szellemét és ambícióit felsőbb célok felé irányítsa és kielégítéshez juttassa, lesz a különböző szociális igényekre tekintettel szükségleteket megoldó elgondolása, programja és törvénye.

Az ősegyház életébe vetett egy futó pillantás ráeszméltet, hogy a kereszténység élete kezdetétől fogva a szociális bajok és hiányok orvoslására igen bátor, határozott és nagystílű gesztussal állott ki a sikra és iparkodott segítőkészet nyújtani azok felé, akik a szociális igazságtalanságot és bajt leginkább viselték, a nyomorultaknak és szegényeknek. Tisztelt hallgatóim ismerik a szentírási könyvet, mely az ősegyház életét szemlélteti, az Apostolok Cselekedeteit. Ebből emlékeznek, hogy az egyház őskorában, amidőn a keresztény gondolat minden irányban kibontakozott, egy egészen új szociális berendezkedés képe alakult ki, amely rend a szeretetre és karitászra építve kívánt és tudott is a híveken nemcsak lelkileg, hanem anyagilag és gazdaságilag is segíteni. Emlékeznek ott arra a rendre, amelyben – mint mondja a könyv – a híveknek mindenük közös volt és ezt a közös tulajdont az apostolok rendelkezésére bocsátották, akik viszont az arra rászoruló keresztények szükségletét kielégítették és így valamiféle testvéri együttesség alakult ki a szó nemes és legteljesebb értelmében az ősegyházban. A szeretet ezen primitív követelményeivel szemben furfangos kibúvót kereső Ananias és Safira katasztrófája szintén ismeretes.

Akik visszamenően a mai viszonyok és fogalmak szerint akarják a múltat rekonstruálni – e tekintetben a szociáldemokraták és kommunisták egyetértőleg vélekednek - és vitatnák az igazságot, azok priori felállított elgondolással azt állítják, hogy tehát az ősegyházban kommunizmus volt. A szociáldemokraták legnagyobb protagonistái a történeteket annak bizonyítására kívánják felsorakoztatni, hogy a vagyonszétosztás elve, a köztulajdon gondolata, a kereszténység alapvető fogalmával és az egyház ősi fegyelmével nemcsak nem ellenkezik, hanem inkább annak vonalán mozog. Ez a beállítás azonban téves, mert az ősegyház segítőkészsége nem szocialista vagy kommunista elmélet, hanem karitativ keret, amelyen belül törekedett hívei között az egyetértést és kellő társadalmi egyensúlyt is biztosítani.

Ez a karitativ elgondolás szent örökség gyanánt maradt az egyházra a legújabb korig. Ebből kifolyólag állapította meg a tehetőseknek és gazdagoknak kötelezettségét a szükségét szenvedőkkel szemben nemcsak a jó szív sugallata jogán, hanem erkölcsi obligó követelményeképpen is s ez jellemezte és jellemzi egész hívő-kezelését és hierarchikus rendjével szemben támasztott igényeit napjainkig. Érdeemes erre vonatkozólag az egyházas gondolkozás klasszikus tanúinak, a szentatyáknak felfogását ismerni. Alexandriai Kelemen szerint: „A gazdagság nem tilos, mert magábanvéve sem nem jó, sem nem káros, csak oly eszköz, mely a jóra és rosszra egyaránt fölhasználható; a szándék szabja meg értékét. Igazán gazdag, aki vágyain uralkodni tud.” Aranyszájú Szent János egész röviden úgy fejezi ki a vonatkozó keresztény gondolatot: „hogy a földi javak csakis helyes használatuk révén jutnak birtokunkba.” Szent Ágoston azt mondja, hogy nagyon szívesen gondol a lemondásra a tulajdonjogról s ha mégis ragaszkodik hozzá mert észszerű tan, de elítélni csak azokat nem lehet, akik gazdagságukat jól használják fel.

Ez az elgondolás az első négy keresztény század iróinál állandóan visszatér s az

annak megfelelő gyakorlat érteti meg, hogy az őskereszténység oly imponáló módon jelent meg a pogány világ előtt s oly tiszteletet parancsoló szolidaritással, hogy pl. Julianus apostata, aki meg akarta dönteni a kereszténységet és visszaállítani a pogányrendet, mégpedig keresztény szellemiség belecsepegtetésével, külsőséges formák helyett bensőbb lelki elgondolással vagy legalább is gyakorlatilag, azt írja Arsadius pogány főpápnak: „Ugyanazt a felebaráti szeretetet kell gyakorolnunk, mely a keresztényeknél szokásos. Azért elrendelem, hogy ugyanoly kórkázakat állítsatok mint aminőket a keresztényeknél láttok. Galátia fizessen évenként 30 ezer mérő búzát és 60 ezer korsó bort, amelyből nemcsak papjaikat lehet majd ellátni, hanem a vándorokon és koldusokon is segíteni. Mégis csak szégyen ránk nézve, hogy sohasem lehet zsidókat látni koldulni s hogy a galileiak (ezek a keresztények) nemcsak a maguk szegényeiről, hanem a mieinkről is gondoskodnak. Ha nem cselekszünk ugyanúgy, isteneink is csakhamar eltűnnek.” Szóval gyakorlatilag, bizonyos opportunizmussal, kívánt a kereszténységtől elszakadt császár a pogányságba új ritmust hozni és tekintélyét helyreállítani, ami a kereszténységben életigény és életstíl volt, a karitás gyakorlásával. Hogy ennek az őskeresztények mily súlyt tulajdonítottak, arra jellemző, hogy a papság külön osztályát, a diakónusok rendjét iktatták be isteni sugallatra az apostolok az egyházi szervezetbe mint elsősorban a szegények, özvegyek és árvák segítésének ellátására rendelt szervet, míg ők az igehirdetéssel és szentségek kiszolgáltatásával lesznek elfoglalva.

Ami az első századokban de facto történt a szeretet művei révén, azt az egyház utóbb intézményesítette, amikor a felebaráti szeretet gyakorlására külön szerzetesrendeket hívott életre. Ezek elsősorban azért alakultak, hogy a lelki tökéletesítésre irányuló vágyak legyenek otthonai és kielégítői. Azonban már kezdettől az is rendeltetésük lett, hogy az emelkedett lelki vágyból kifolyólag az anyagi szűkségen, a bajban levő népréteg nyomorán, segíteni és enyhülést juttatni szintén kötelességüknek ismerjék. Keleten keletkezett az intézmény s amint Madách Ember tragédiájának római jelenetéből emlékezhetünk, mint hagyják el az erkölcsi csömör hatása alatt a nemesebben gondolkozó emberek a tobzódó világvárost s vonulnak vissza mint remeték a tébai sivatagba, hogy a világ piszkos csábításai közül kiszakadva, teljesen az öntökéletesítés és éghez emelkedő gondoskodás ápolásának szenteljék magukat. Az életrend azután később nyugaton bontakozott ki a leggazdagabban, de úgy keleten mint nyugaton attól a szent ambíciótól tiltve, hogy magát megszentelje és másokon segítsen.

A fejlett és századok során csodálatos módon differenciálódott szerzetesi intézmények egyik alapvető elgondolása volt mindig a szociális bajokon, társadalmi nyomorúságon különböző formában és váltakozó stíl szerint segíteni. Tanulságos e tekintetben a nyugati szerzetesség anyaintézményének, a Szent Benedek-rendnek, életét figyelemmel kíséreni. A koraközépkori bencés kolostor-stílus világosan szemlélteti, hogy a lelki, vallási ambíció mennyire szolgálja egyben a szociális bajok enyhítésének szent vágyát. A múlt évi karitás kiállítás keretében egy kis modellen bemutatták egy középkori kolostor tervét, amelyen a következők láthatók: gyógyfűkert, orvoslakás, érvágó-laboratórium, kórház, szálló, könyvészet, zarándok-templom, káptalanterem, keresztút, koldusszoba, zarándokház, konyha, műhelyek, sajtgyár, aszaló, istálló, csavargók szállása.

Ez a koraközépkori kolostormodell egymaga felvilágosít, hogy e szerzetes intézmények hatalmas szociális otthonok is voltak és hogy nemcsak ma létesítenek egyetemi settlementet és nemcsak ma terveznek sokoldalú szociális intézményeket, hanem abban a korban, amelyet sötétnek szoktak nevezni, a szerzetes-otthon tulajdonképp ily ember-

baráti, társadalomsegítő szociális igényt kielégítő munkatér volt, amelyei az egyház nemcsak azért honorált és támogatott, hogy benne néhány száz válogatott elit lélek a maga kegyelmi vágyának kielégülését találja meg, hanem azért, hogy minél szélesebb társadalmi rétegek ott menedéket leljenek.

Arról talán nem is kellene szólni, hogy a kolostorok mindenféle a gazdasági és kulturális munka elindítói és ezzel a szociális fejlődés kezdeményezői voltak. Amikor pl. ma ellentétet próbálnak megkonstruálni a keresztény gondolat és a német népiség között, nem ártana arra rámutatni, hogy a németség az erdőből, ahová az ősgermán elvonult és tulajdonképp csak hadi erényeket gyakorolt és fejlesztett, utat vágni, irtást eszközölni, mocsarakat kiszáritani s ezeken a művelté tett területeken a germányságot a civilizált életre rávezetni és ránevelni, ezeknek a kolostoroknak volt történelmi hivatásuk és csak egy-egy ilyen kolostor körül alakult ki a város az ő civilizált életével és szociális igényeivel, s ha van biztosíték rá, hogy szociális egyensúly és fegyelem is alakuljon, az elsősorban a szentségnek és fegyelemnek azon műhelyeiben található fel, amelyek a kolostorok ősgermán törzsek települési területein voltak.

De ugyanez történt Magyarországon is. Amikor Szent István király egy-egy országrész számára kolostort alapított, azt nemcsak azzal a gondolattal tette, hogy ott meginduljon az egyházi élet s elkezdődjék az imádság és zsolozsma, hanem hogy centrum alakuljon, amely körül a magyarság minden haladásra irányuló vágya és művelődést áhító törekvése szolgálatot nyerjen, de egyben a szociális megértésre is ráneveljék.

Érdeemes elolvasni ennek igazolására a pannonhalmi monostor apátjának, Urosnak, ki a tatárokkal szemben is megvédte a szent hegyet, 1226-ban írt jelentését, hogy meggyőződjünk, mily népjóléti feladatot teljesített a hitbuzgalom e menedéke. Fel van ott sorolva, hogy a rendház jövedelmei hogyan használtatnak fel: egynegyede az egyház szükségletére, egynegyede a szegények támogatására s ugyanannyi egészségügyi és emberbaráti feladatokra, valamint templomi és liturgikus célokra. Az okmányt olvasva nemcsak a múlt drága emlékein merengünk, hanem igazságosan azt is megállapítjuk, hogy a legemelkedettebb katolikus lelkiség otthonai a társadalmi jólét és egyensúly biztosításának is voltak fellegvárai.

A középkor folyamán a szerzetesrendek egész sora létesült, amelyek mind egy-egy szociális szükséglet kielégítésére voltak hivatva. Hallgatóim emlékeznek az egyháztörténelem XIII. évszázadára, amikor a maihoz hasonló válságos időben szörnyű szociális láz emésztette egész Európát, s akkor alakult meg Assisi Szent Ferenc rendje, mely az igénytelenség példaadásával és buzgalomból táplálkozó lemondás hősi lendületével óriási tömegeket mozgósított és tömörített maga körül, akik százezerszámra a lelkiség megmutatásával s az áldozatos szeretet példátlan gyakorlásával vezették le azt a válságot, amely épp úgy összeomlással fenyegette a társadalmat, mint ma a marxista veszedelem.

Ugyanabban az időben létesültek rendek, amelyek ama kor különleges súlyos bajainak enyhítésére vállalkoztak addig ismeretlen áldozatossággal. Ilyen volt pl. a trinitáriusok és mercedáriusok rendje. Ezek arra szervezkedtek, hogy az izlám rab-ságába került keresztényeket kiváltsák, részben anyagi javaik áldozatával, részben pedig saját szabadságuk rendelkezésre bocsátásával. Nyomukban ugyancsak szociális célkitűzéssel létesültek később a különböző karitatív szerzetek, mint pl. az irgalmasok rendje, amelynek itt Budán is van kórháza s amely nem orvosok társulataként, hanem a betegápolás hivatásszerű végzésére alakult. Közigazgatási gyakorlatukból kétség-

telenül ismereteseek azok a női szerzetesrendek, amelyeknek egész sora azzal a célkitűzéssel létesült, hogy a betegápolás vagy szociális nyomorúság enyhítésének programjával bizonyítsa be, hogy a katolikus egyháznak van elgondolása hithideg korban is. Páli Szent Vince irgalmas nővérei, a ferences, keresztes és Szent Erzsébet apácák ápolónői majd minden nagyobb községben ott találhatók s a polgári közigazgatás szolgálai bizonyára elismeréssel adóznak azon önfeláldozásnak, amelyet az emberi érdektől függetlenül tanúsítanak. Említésre érdemes a Jó Pásztor szerzete, amely egyik legnagyobb társadalmi baj, a bukott nők szálnalmas seregének megszüntetésére fordítja munkáját és életét.

A karitatív tevékenység terén azonban a katolikus egyháznak nemcsak szerzetes rendjei buzgólkodnak, hanem már a középkortól kezdve, de főleg az újkorban a hívek kebelében megalakult jámbor társulatok szintén halhatatlan érdemet szereztek maguknak. A múlt évi karitás kiállításán az eucharisztikus kongresszus alkalmával látható volt, mit tett a nyomor enyhítése terén a katolikus társadalmi buzgalom és mit akar még elérni. Bemutatták ott a magyar közép- és újkor idején alakult jámbor társulatok működését, aminők a Szent György Társulata, Szent László kalendás társulata, a Krisztus-kollégium és ehhez hasonló intézmények, amelyek a XIII. századtól kezdve a legújabb korig személyes szolgálattal és szegény- meg kórházak állításával úgy járványok, mint a nagy társadalmi válságok idején halhatatlan érdemeket szereztek.

Szeretném hallgatóim figyelmét felhívni arra az érdekes munkára, melyet a Szent Vince-konferenciák fejtenek ki. Ez a Franciaországból a múlt század elején Ozanam Frigyes kezdeményezésére elindult mozgalom azóta az egész világon hatalmas szervezetté nőtte ki magát s világi hívekből alakított szociális munkavállalók és munkatestvérek gárdáját építette ki. Szülőhazáján kívül Olaszországban és Németországban, de nálunk is igen tiszteletreméltó eredményeket ért el a házi szegénygondozás terén, amelynek végzése során legnagyobb érdeme, hogy nem elégszik meg alamizsnagyűtéssel és kiosztással, szóval a jótékonyági készség felkeltésével, hanem a konferenciák tagjai maguk személyes szolgálat teljesítésének vágyával indulnak el a szegények látogatására, ápolására és vigasztalására. Ez a közvetlen szolgálat minden alamizsnánál fontosabb és eredményesebb.

Hasonló irányban, de még intézményesebben működik hazánkban az a szegénygondozó intézmény, amelyet – miután Egerben alakult – „egri norma” címén ismer az ország. E társaságban jól tudják, hogy a kormányzat is a szegénygondozásnak ezt a sémáját országos forma gyanánt elfogadta s mint „magyar normát” ajánlotta a közigazgatás és közvélemény figyelmébe. Alap gondolata, hogy a szegényápolás kérdését nemcsak pénzjuttatással, de főleg a szegények gondozásával, otthonuk rendbehozatalával, a szegényekkel szemben teljesített szolgálattal iparkodnak megoldani s a felekezeti különbség nélkül, valamint községi segéllyel juttatott támogatást úgy felhasználni, hogy az ne csak testi és anyagi jobblétet teremtsen, hanem egyúttal lelki fölüdülést is jelentsen. A keresztény karitásnak és az egyházi szegénygondozásnak épp az a célja, hogy ne csak alamizsnát juttasson és testi segílyt nyújtson, hanem a lélekhez közel férközzék s a nyomorulttal és szerencsétlennel megérttesse azt a keresztény gondolatot, hogy őt ugyanolyan embernek tekintjük, mint aminők mi vagyunk, akik szerencsésebb viszonyok között élünk, de lélekben köztünk különbség nincs s a bajnak és nyomorúságnak nem szabad úgy lesújtani az embert, hogy rendeltetése és méltósága tudatát elveszítse s ezzel a társadalom ellensége és veszedelme legyen. Ha a keresztény felebaráti szeretet

és szamaritánus készség heroikus erőfeszítéseit a vele foglalkozó munkákban (mint aminő pl. Ratzinger: Az egyházi szegényápolás története) tanulmányozzuk, ennek a gondolatnak a kicsendülését halljuk minden vonatkozásban.

Ezt az emelkedett gondolatot kívánta a boldogult XI. Pius pápa az általa formába öntött Actio Catholica szervein keresztül szolgálni. Ezért tűzte ki a magyar püspöki kar is ennek az egyházi szervezetnek egyik eminens feladatául a karitatív tevékenységet. Itt csak azt szeretném róla leszögezni, hogy ez a szervezet és ennek szegénygondozó tevékenysége nem egyesületi alakulat, hanem a katolikus egyháznak egyházközségi és egyházmegyei kötelékében folyó tevékenysége s azt tehát nem az egyesületi jog, hanem az egyház számára biztosított közjogi gyakorlat szerint kell megítélni. A vonatkozó munka számszerű adatai tekintetében pedig legyen szabad csak annyit megjegyezni, hogy Budapesten kívül, ahol ezen a vezetéken kb. 1,000.000 pengőt biztosít a Katolikus Karitás közvetítésével a szegénygondozásra az A. C, az ország többi vidékén 1937-1938-ban 1,954.000 pengőt juttatott. Nagy kulturális és közjogi elgondolásain túl tehát ez a szervezet is ébrentartotta a gondolatot, hogy a karitásnak a lélekhez kell szólni. A lelkesítést kell ébresztgetni és az esetekben felkelteni a tudatot, hogy az anyagi szükség lehet csapás, de nem reménytelenség mindaddig, amíg a lélek szomját ki lehet elégíteni. Amíg a szamaritánus kéz, illetve szív az emberhez közel tud férközni, addig kétségbeesésre nincs ok. Amikor ezt megérteti a keresztény szegénygondozás, akkor teljesíti tulajdonképp providenciális feladatát.

Az egyházi szegényápolás történetének ismerete felvilágosít, mi az a szellem, amely tulajdonképp kiépítette és kicsiszolta azt a keresztény társadalmi rendet, amelyre ma oly büszkék vagyunk, mert ez nem fegyver, iskola és politika, hanem elsősorban lélekfinomság és annak gyakorlatba állítása, mely a segítséget és alamizsnát is azzal a tudattal juttatja, hogy ezzel embert emel és több embert alakít. Hogy ezzel a művelettel sokkal több emberi egyéniség is formálódik, mint bármely más jellegű jótékonyági és szegénysegélyező tevékenység útján, azt logika és tapasztalat egyaránt igazolja. Nem árt megfontolni és megszívelni, hogy a gondoskodás és segélyezés azért vesz gyakran kárba és lesz az alamizsna a kifejtett munkával együtt hiábavaló erőfeszítés, mert a bürokratikus munka ezt a problémát egymagában megoldani képtelen s a testből és lélekből álló embernek kenyeret és lelket egyaránt kell osztogatni. Meg kell a bajt szenvedőkkel értetni vagy sejtetni, hogy van olyan tényező és fórum, mely nemcsak számokban és pénzben gondolkodik – amint arra hivatalos helyen megvan a hajlandóság – hanem az egész embert fogja meg és ép ezért az egész ember több jólétét és tűrhető megélhetését biztosítja.

Mindaz, ami itt elhangzott, csak egyik része a problémának. A társadalmi és gazdasági viszonyok megváltoztával a karitatív tevékenységgel az egyháznak megelégedni nem szabad és nem lehet. Ma a szegénység oly egyetemes problémává alakult, hogy azt jótékonyági művelettel gyógyítani tulajdonképp nem lehet. A gazdasági élet alapigazságai, annak egész rendszere oly radikális változásokon megy át, hogy azzal szemben olyan tényező, mint az egyház, mely az egész emberiség boldogulásán fáradozik, nemcsak kegyeletes elmélyedés pillanataiban, hanem az egész emberi élet irányításában, célkitűzéseiben is kell, hogy tényező legyen.

A nagy válság, amelyet ma az emberiség átél, egész gazdasági rendünk elakadásából és célszerűtlen berendezéséből állott elő. Kétszáz év alatt, amíg t. i. az erők

szabad versenyének elve minden korlátozástól ment gazdasági program volt, oly tömegnyomor fejlődött ki, hogy ezzel szemben karitatív segínyt és alamizsnát nyújtani tiszteletreméltó dolog és azt soha sem szabad abbahagyni, de úgy vélni, hogy ezzel a bajt orvosolni és az elégedetlenséget megszüntetni lehet, óriási tévedés. Ép ezért az egyház, mely nem nézheti, hogy az emberek tekintélyes része a megélhetés elemi szükségletének kielégítése nélkül lelkileg is összeroppanjon, nem veheti tudomásul tétlenül és némán, mikép alakul a gazdasági rend. Tudnia kell, hogy ha célszerűtlen viszonyok következtében a megélhetés legegyszerűbb feltételei hiányoznak, a tömegek, ha más miatt nem, hát keserűségből elszakadnak attól a társadalomtól, amelyben élniök kell, de amely az ő megélhetésüket nem biztosítja, tehát ellenségévé s a megdöntésére irányuló agitáció prédái lesznek.

A katolikus egyház nemcsak legújabbán, amikor már egészen nyilvánvaló a liberális gazdasági rend csődje, szólal fel, nemcsak most emeli fel figyelmeztető szavát, hogy a szabad verseny túlzásba vitelétől, mely az erősebbnek mindent juttat, a gyengébbnek pedig tulajdonképpen semmit sem biztosít, katasztrofális veszedelem alakul ki, hanem már a XIX. évszázad közepétől fogva legnagyobb gondolkozói ajkával szünet nélkül figyelmeztet, hogy törvényekben és intézményekben, az egész gazdasági berendezkedésben, a munkásosztály és munkaadók jogos érdekeinek kiegyenlítésében van a segítő eszköz, mely a veszélyt elhárítja és polgári rendünket a tönkremeneteltől megvédi.

Franciaországban különösen De Mun gróf politikus és szociológus volt az, aki szent meggyőződéssel szállt sikra, hogy a munkásosztály proletársorsát enyhülést biztosító törvényes intézkedésekkel javítsák. Németországban báró Ketteler Pál mainzi püspök volt az első szociális apostol, aki – ép úgy mint Ausztriában Vogelsang és Lichtenstein – a keresztény elvek alapján és evangélium vonalán kívánt és remélt a proletárokon segíthetni. Magyarországon is voltak, hála Istennek, tiszteletreméltó mozgatói ennek a programnak. Hogy csak a holtak közül említsek egy-két kiválóságot: Giesswein Sándor és Prohászka Ottokár nevét, az érdekeltek mindig tisztelettel fogják említeni.

A felsorolt kísérletek azonban mind egyéni kezdeményezések voltak mindaddig, míg XIII. Leo pápa az egyház hivatalos megnyilatkozásában meg nem szólalt és le nem szögezte azokat az elveket és intézkedéseket, amelyeket el kell fogadni és meg kell tenni, hacsak katasztrofális összeomlás veszedelmét felidézni nem kívánjuk. Rerum no varum kezdetű encyclikájában a munkáskérdésről szólva megállapítja, hogy „az egyház az evangéliumból merített tanaival a harcot – a szociális harcot – vagy megszüntetheti, vagy legalább annak keserűségét enyhítheti; egyeseknek nemcsak az elméjét kiművelni, hanem törvényeivel életüket és erkölceiket is szabályozni törekszik és a szegények helyzetét sok hasznos intézményével javítja”.

XIII. Leo pápa volt az első a világ fejedelmei között, aki bátran leszögezte, hogy nemcsak a tőkének és munkaadónak, hanem a munkavállalónak is van joga, és amely komolysággal kell a tulajdonos törvényes jogait védeni, ugyanoly határozottsággal kell a munkás jogos igényeit is kielégíteni. Ez a nagy koncepciójú pápa volt az első, aki a keresztény alapon való munkásszervezkedés szükségességét hangoztatta és benne volt az emberi sors intézői között mindenkit megelőző gondviselészerű előrelátás, amellyel megjósolta, hogy ha a munkásosztályt kizárólag nemzeti és vallási alapot tagadó agitátorok befolyása alá engedik, akkor ez elkerülhetetlenül forradalmi irányba tereli az európai és világtársadalmat. Ép ezért kijelentette, hogy minden eszközt igénybe kell

venni, mely alkalmas arra, hogy a nép ősi hitének érvényesítésével a munkásokat tömör egységbe forrasszák. E nemzeti és vallásos alapon álló szervezkedés erejével kell őket a munkaadók rendjével egyenrangú félként kezelni, és az ekként lelkileg egybeforrta tábort a munkaadókkal nem szembe, hanem melléjük állítani.

XIII. Leo gondolatát tovább fűzte a most nemrég elhunyt XI. Pius pápa, aki ugyanerről a kérdéstről egy még kimerítőbb, valósággal alapvető jellegű encyclikát adott ki. A Quadregesimo anno körlevél a keresztény társadalmi és gazdasági rendnek ha nem is dogmáit, de életszabályait ünnepélyesen a legvilágosabban precizizozta. „A katolikus elvek a szociális kérdéstről – úgymond – észrevétlenül az egész emberiség közkincsévé váltak s boldog emléké elődünk XIII. Leo által oly magasztosán hirdetett örök igazságokkal legnagyobb örömeinkre ma már a nem katolikus sajtóban és könyvekben, sőt a törvényhozó kamarákban és bíróságoknál is találkozunk, mint gyakran alkalmazott és elfogadott tétélekkel. A Rerum novarum hatásaként a liberalizmus elvei összeomlottak, amelyek az államhatalom hatásos beavatkozását oly régóta megakadályozták. Maguk a népek erélyes és hatásos szociálpolitikát sürgettek. Kiváló katolikus férfiak föllelkesültek és kormányaiknak ezen a működési téren felajánlották a szolgálataikat és gyakran ők voltak az országgyűléseken ennek az új politikának leglelkesebb szószólói, sőt nem ritkán a Leo-féle gondolatoktól áthatott papok voltak az ilyen újonnan alkotott törvényeknek előterjesztői az országgyűléseken, valamint később azok végrehajtásának legerélyesebb sürgetői.”

XI. Pius pápa monumentális körlevelében tulajdonképp nem mond ki új elveket, csak az ősi keresztény igazságokat alkalmazza minden társadalmi osztályra. Annak a munkaadóval és munkással szemben elsősorban való érvényesítésében mutat rá arra az expediensre, lehetséges kiútra, amelyre rá kell térni, ha a társadalmat fenyegető szociális forradalmat megelőzni kívánjuk. Ez elgondolás a munkáskérdés megoldására lényegében a magántulajdon általánosítása, az igazságos munkabér, a családi bér és hivatásszervezet gondolataiból alakul ki. A pápa, épúgy mint nagy elődje tette s mint azt az egyház másképp nem is teheti, szembeszáll azzal az elgondolással, amely a közös birtoklást, a kommunizmust mint végeredményben kívánatos gazdasági rendszert állítja oda csábításként a tömegek elé. Ezzel szemben hirdeti, hogy mindent el kell követni s a célravezető eszközöket igénybe kell venni, hogy a munkásság minél nagyobb mértékben jusson magántulajdonhoz s annak megnyugvást szerző alapján állva, minden egyes család külön-külön erőssége legyen annak a polgári és nemzeti társadalomnak, amelyben magunkat jól érezzük, amelyre esküszünk és amelyet megmenteni, ha különbség nélkül áldásait érezzük, mindannyian majd törekedni fogunk.

„A társadalmi igazságosság törvénye tiltja – úgymond XI. Pius – hogy az egyik osztály a másikat a haszonrészesedésből kizárja. Vét a törvény ellen a gazdagok osztálya, ha vagyonának nyugodt élvezetében azt tartja a dolgok helyes rendjének, hogy neki minden s a munkásnak semmisse jusson; s vét a jogukban megsértett és szenvedélyesen izgatott szegények osztálya, midőn jogérképében és jogának keresésében egyoldalúvá válik s mindent, mint állítólag két keze munkáját, magának igényel és kivétel nélkül minden nem munkával szerzett vagyont és jövedelmet, nem tekintve annak fontosságát és szerepét a köz javára, egyedül mint ilyent támad és eltörlendőnek mond.”

Az általános kisajátítás és marxista vagyonekobbzás gondolatával szemben a természetből belénk oltott birtoklás vágyának erkölcsi jelentősége jut kifejezésre XI. Pius buzdításában, hogy „minden erőfeszítéssel oda kell hatni, hogy a termelt javak csak

méltányosan halmozódjanak a birtokosnál, ellenben bőségesen jussanak a munkásoknak. Nem hogy ezek a munkát abbahagyják, mert az ember munkára van teremtve, mint a madár repülésre, hanem hogy családi vagyoniát megtakaríthassanak, azt okos kezeléssel szaporítsák, így a családi terheket könnyebben és gondtalanabban viselhessék és a lét bizonytalanságából, a valódi proletársorsból, szabadulva, nemcsak az élet viszontagságaival megküzdhessenek, hanem az a vigasztalásuk is meglegyen, hogy haláluk után övéikről valahogyan gondoskodva van.” A pápa gondolatainak teljes félreismerése vagy célkitűzéseinek öntudatos félremagyarázása hitelhette el tehát némelyekkel, hogy ő a kommunizmussal kacérkodik. Ép ellenkezőleg, amikor a hibás liberális gazdasági rend, épúgy mint a marxista ideológia, merev kollektívizmus felé hajtotta az emberiséget, a Szentatya volt az, aki az egyéni és családi önállóság követelményét az ősi keresztény eszmények vonalán a legbátrabban képviselte, ha ezzel egy-két generáción keresztül megszokott aránytalan kényelmet megbolygatott is.

A két pápa által megjelölt irányban egyes nyugati országokban megértő lelkes munka nyomán már igen tiszteletreméltó eredmények jelentkeznek. Hollandiában pl. a munkás családi otthonoknak a keresztény szervezetek révén való megteremtése oly óriási léptekkel jutott előre, hogy a néhány évtized előtt még nem áldott eredményeket büszkén mutogatják a külföldnek. De számottevő eredményeket mutat fel e téren Franciaország és az amerikai Unió is, ahol a munkásságot az egyház ezen az úton a keresztény szervezkedésben rejlő erő felhasználásával kívánja a proletársorsból az öntudatos polgár méltóságára eljuttatni és ezzel az agitáció elől, mely tulajdonkép csak rombol és a meglevőt összedönteni kívánja, az okot vagy ürügyet elvonni.

A pápa másik elgondolása a megfelelő munkabér. „A munkás és családja életfenntartásához szükséges munkabér illeti meg a munkást – úgymond. Azon kell lenni, hogy a családapák munkabére az egész háztartás költségeit fedezhesse. Ha ez a mai viszonyok mellett még minden esetben nem lehetséges, akkor a társadalmi igazságosság követeli az állapotoknak olyan újraszabályozását, hogy minden felnőtt munkás az említett mértékben kaphasson bért.” A nemcsak elégséges, hanem családalapítást is lehetővé tevő munkabér problémájának megoldása volna tulajdonkép az a módszer, amely a társadalmi és gazdasági rend kátyúba került szekerét kiemelni alkalmas lehetne. Ezt persze nem lehet kicsinyes pepecseléssel elérni, hanem csak organikus törvényhozási intézkedéssel biztosítani, s ezt szorgalmazza nyomatékosan XI. Pius. S amily arányban sikerül ezt az elemi igényt a gazdasági élet automatikusan érvényesülő szabályává avatni, ugyanolyan mértékben lesz lehetséges konszolidációt teremteni. Politikusokat és pártvezéreket a pillanatnyi berendezkedés és érvényesülés vágya vezethet, de az egyház legfőbb tanítójával az élén, arra törekszik, hogy ne csak követeléseket és sztrájkokat szereljen le pillanatnyi megenyhülés céljából, hanem oly állandó egyensúlyhelyzetet teremtsen, amelyben a mindennapi kenyér gondja nem szereli le többé a nincstelen tömeg természetfölötti vágyát, hanem a munkás családjával együtt – érezve az emberséges megélhetés hatásos biztosítékát – a legjobbmódúakkal egyenlő jogon váljon támaszává a társadalomnak és hazának.

Munkaadók és munkások közt az ellentét sokszor elkerülhetetlen. Akik az elégedetlenségéből hasznot húznak, azok ezt a helyzetet állandósítani szeretnék, de a pápa, érthetőleg, az ellentétek elsimitásán fáradozik s e célból is a keresztény gondolkodáshoz és lelkesítéshez fordul segítségért. Ép azért, azt az osztályharcot, amelyet – tárgyilagosan el kell ismerni – mindkét oldalon hasonló igazságtalansággal folytatnak, mint a mai

kor legveszedelmesebb tünetét, tényét és igazságtalanságát ítéli el s arra kívánja hangolni a népek vezéreit, a keresztény pártokon keresztül a parlamenteket és az egész közvéleményt, hogy az osztályharc fegyverét feladva, a hivatás szerint tömörült és kiépített társadalmi osztályoknak békés tárgyalása és megegyezése teremtsen oly társadalmi rendet és egyensúlyt, amely a veszedelmet, amely ma állandóan fenyeget, elhárítja és mindkét fél megélhetését és haladását biztosítja.

Azt írja a Quadregesimo anno-ban: „Az államférfiak és tisztességes polgárok legfőbb célja és törekvése legyen az egymással szembenálló osztályok harcát megszüntetni, a különböző foglalkozási ágakat békés együttműködésre bírni. Csak a rendiség helyes felújítása lehet a szociálpolitikai célkitűzés. Napjainkig még az erőszak társadalmi rendje uralkodik, amely ingatag és törékeny, mert ellentétes érdekű és ellenséges, tehát harcra, háborúra hajlamos osztályokra támaszkodik.” Az állandó bérharcok és belőlük kinőtt osztályellentétek veszedelmét XI. Piusnál jobban senki sem látja. De míg mások megelégszenek a negyed- és féléves fegyverszünetekkel, az ő lelke előtt csak az emberi szolidaritás helyreállításának s az abból kinőtt örök békének reménye ragyog. Azért hirdeti, hogy „a piaci pártok viszálykodása a munka piacát harcterré változtatja, amelyen a két párt heves küzdelemben viaskodik egymással. Mindenki érzi, hogy sürgősen kell segíteni, mert ez az állapot az emberi társadalom legszörnyűbb veszedelme... Más megoldás alig lehetséges, mint a társadalmi keretben oly jól rendezett szervezeteket, rendiségi alakulatokat teremteni, amelyeknél az egyesek nem valamelyik munkapiaci párthoz tartozásuk, hanem sajátos társadalmi hivatásuk – foglalkozásuk – alapján volnának a tagjai. Amint ugyanis az egymáshoz közelálló természetes folyamat útján községek alkottak, úgy az azonos foglalkozásuk hivatásuk szerint rendbe vagy rendi testületekbe tömörülhessenek. Ez a folyamat is egészen természetes. Ugyanazért az így létesült önkormányzati testületek a polgári társadalomnak ha nem is lényeges alkotó elemei, mindenesetre természetes folyamataik.”

A pápa által ajánlott szervezet, az ő felfogása szerint, azért célszerű formája a társadalmi együttélésnek, mivel a Gondviselés rendje szerint differenciált emberi társadalom természetes igényeiből foly s ép azért a kölcsönös megértésnek legtöbb reménységgel kecsegtető útja. Míg a liberalizmus az önzést tekinti az emberi boldogulás legerősebb motorának, a katolikus egyház a szociális igazságot, mely Istenből meríti inspirációját, ismeri csak el társadalomszabályozó elvnek s amely mértékben sikerül annak kötelező voltát a köztudatba átvinni s a hit követelményeként elfogadtatni, ugyanabban az arányban lesz lehetséges nemcsak pillanatnyi válságokat levezetni, hanem békés együttélést s azon keresztül zavartalan munkát is biztosítani. Szent következetességgel hirdetheti tehát a pápa, hogy „azt a rendet tartjuk tökéletesnek, amelyet az egyház mindig hangsúlyozottan hirdet és a természetes ész maga is megkövetel, t. i. azt, hogy minden az Istenhez, a teremtett termelő erők első és végső céljához irányul, az Istenen kívül pedig minden csak eszköz, amit úgy kell használni, amint az az utolsó cél eléréséhez segít. Ez a rend a legkevésbé sem csökkenti a gazdasági tevékenység értékét vagy éppen az emberi méltóságot. Ellenkezőleg, megtanuljuk benne az isteni akaratot tisztelni, mely az embert a földre helyezte, hogy azt munka által sokféle életszükségleteire hasznosítsa. Tisztességes és jogos úton is szabad jólétüket emelni mindazoknak, akik a javak termelésével foglalkoznak. Sőt méltó és igazságos, hogy aki az általános jólét javára dolgozik, a termelés folytán megszorodott javakból igazságos részt kapjon s maga is jobb sorsba jusson.” A méltányosság alapján álló rendi szervezkedés, amely a keresztény etika következetes

érvényesítése gazdasági vonatkozásban, látszik az egyetlen kiútnak abból a kavarodásból, amelybe az érdekhajhászó anyagias életfelfogás a nagyokat és kicsinyeket egyaránt sodorta.

A hivatásrendi elgondolás XI. Pius pápának szívéhez nőtt gondolata volt. Az ennek alapján való szervezkedés és gazdasági orientáció ma már igen széles rétegeket fogott meg. Vezet e téren Belgium, de az ő példájának hatása alatt Franciaország is, ahol az ú. n. JOC (Jeunesse ouvrière catholique) vagy a JAC (Jeunesse agraire catholique) a rokonszervezetekkel együtt, éppúgy mint Hollandiában, igen széles néprétegeket mozgat és vezet jobblét felé. Az amerikai Unió elnöke, Rooseveltt is a legnagyobb elismeréssel nyilatkozik a pápa elgondolásáról, mert érzi, hogy ha a harcos szellemet, amellyel egymással szemben állnak a társadalmi osztályok, nem fogja felváltani a szolidaritás tudata és megértés vágya, akkor sem a proletárok sorsa javulni, sem pedig a társadalmi béke biztosítani nem fog.

Magyarországon is megindult már ily irányú mozgalom. Én nagy szeretettel kérném hallgatóimat, hogy ha majd kinn közigazgatási működésük terén találkozhatnak ezzel a keresztény hivatásszervezeti elgondolással, értsék meg, hogy e munkásmegmozdulások a legnagyobb lelkesedéssel a pápák szociális enciklikáinak elgondolásait kívánják az életbe átültetni. A hivatásrendi mozgalom nem felforgató, társadalomellenes kísérlet, csak a szolidaritás felkeltésével, jogos érdekek kielégítésével kíván enyhülést és segítséget biztosítani. Azt a nagy ellentétet, amely ma még elválasztja egymástól a látszólag érdekelletben álló társadalmi osztályokat, törekszik mindkét fél érdekeinek méltánylásával áthidalni. Ezt elérni – miként azt előbb a karitás műveinél is megállapítottuk – mással, mint lélekkel, nem lehet.

A közigazgatás munkásai, akik nemcsak bürokratikus tevékenységet akarnak folytatni, hanem azt ambicionálják, hogy az emberi megértésnek is szolgálói legyenek s a lelki összeforradást, ezt a nagy nemzetfenntartó erőt biztosítják, nem járhatnak el helyesebben mintha ezeket a kezdeményezéseket, ezeket az ideális, de amellettt nagyon reális célkitűzéseket támogatják. A keresztény és szociális igazságosság mértékével kíván ez a mozgalom mindenkinek annyit biztosítani, amennyi neki Isten akarata szerint dukál, jószívvel és megértéssel kell tehát annak, aki a néppel foglalkozik, feléje közeledni. Tömegmozgalomnál elkerülhetetlen az elszólás és félreértés, vagy szükségtelen nyomtatékkal aláhúzott kifejezés. Ha néha talán túllőnek is a célon, vagy oly hangokat hallunk, amelyek a mi polgári fülünket zavarják, ne álljunk meg a szónál és betűnél, hanem értsük meg a lelket, a készséget és azt a nagy célt, amelyet ezek, a különösen fiatal emberek köréből rekrutálódott tömegek szolgálni kívánnak.

Szeretettel, segítő készséggel, eligazító atyai jóindulattal és bátorsággal álljanak a közigazgatási tisztviselők a társadalommentő, egyházas szellemű szociális munka mellé. Kizárt dolog, hogy tisztán a bürokrácia szokott eszközeivel vagy csendőrök közbenjöttével ezt a legsúlyosabb világproblémát meg lehessen oldani. A kérdéshez csak megértéssel szabad nyúlni. Kényes dolgok megértésére pedig csak a lélek tanít meg s a merev hatalmi vagy jogi eszközök csak kisegítő szerepet játszhatnak, amikor az emberiség legéletbevágóbb érdekeinek megmentéséről van szó. Szóaltassuk meg tehát a lelket, bizzunk abban jobban, mint a paragrafusban és fegyverben s akkor a társadalom és nemzet sorsát is biztosabb irányba sikerül majd terelni.

*

Még egy harmadik tér lett volna, amelyen a katolikus egyház szociális elgondolása szintén tanulságos módon jelentkezik s ez a népiség ápolása. Egy rövid előadás keretében

azonban erre részletesen kitérni már nincs lehetőség. Pedig rámutatni arra, mint respektálja az egyház az anyanyelvet s kötelezi szolgálóit annak igényei kielégítésére, az újonnan kiépülő szentistváni birodalomban igen tanulságos volna. Emlékeztetni, hogy az egyház a bölcsőtől a sirig miként kívánja a népet szokásaiban, viseletében, dalaiban, szokásaiban egész a temető berendezéséig, nem mint kuriózumokat gyűjtő múzeum, hanem mint a sokszázéves népfolytonosság dajkálója, megtartani és fejleszteni, szintén különböző megfigyelés és megjegyzés tételére adna alkalmat. Az egyház iskolán kívüli népművelő tevékenysége a politikai agitáció káros hatásai alól elvont körökben és szervezetekben, nem egy hasznos tapasztalat közlésére nyújtana lehetőséget. Mindez talán a katolikus népszokások szakértő ismerőjének juttatna alkalmat máskor önálló előadás tartására, de annak szociális kihatásait ezen előadás keretében legalább megpendíteni nem árt.

Összefoglalva mindent, ami a kérdéssel kapcsolatban elhangzott és még elmondható volna, meg kell állapítani, hogy a katolikus egyháznak mint egyáltalán a kereszténységnek van gondolata és programja nemcsak a szorosan vett lelkiigények kielégítésére, az ember természetfeletti szomjának csillapítására, hanem a legkülönbözőbb vonatkozású földi viszonylatok helyes alakítására. Nem azért jött az emberek közé, hogy bértörvényeket diktáljon, hogy az ipari vagy kereskedelmi élet részletes szabályait állapítsa meg, hanem azért küldötte isteni alapítója, hogy az embereket a lelki útjára irányítsa és a kegyelem erejével erkölcsi magaslatokra vezesse. De ezekre az ormokra csak akkor lehet a népeket eljuttatni, ha az erkölcsi energiákat kedvezőtlen anyagi körülmények nem sorvasztják. Ezért van az egyháznak szava és programja a gazdasági élet alapvető kérdéseire vonatkozóan is, mert azok etikumok.

Előfordult, hogy a pápák döntőbírák voltak országok küzdelmeiben, a püspökök békebírák szerepét töltötték be osztály- és bérharcokban s ez nem hivatali, hanem erkölcsi pozíció folyamányaként történt, amelyekről a népek és érdekeltek úgy érezték, hogy azon az emberiség és társadalmi osztályok javát kívánják szolgálni azért, hogy a lélek annál biztosabban jusson célhoz. Etikai küldetéséből kifolyólag van tehát az egyháznak szociális programja, mert ez a kérdés ezer szállal függ össze az erkölcsi érdekekkel. Ha ezt az összefüggést Giesswein, Szilvek, Prohászka s a még élő írók műveiben tanulmányozni fogják, mély és termékeny gondolatokat fognak találni. S a társadalmi problémát megoldáshoz segíteni csak az tudja, aki a mélységekbe tud hatolni, mert ott felszíni kezelés nem segít. A lelki és erkölcsi igazságok titkos mélységeiben az egyház útbaigazítása szerint lehet majd összefüggéseket és hatásos eszközöket találni, amelyek alkalmasak arra, hogy a zűrzavarból, amelyben ma az emberiség vergődik, nem hiábavaló erőszakkal, hanem az emberméltósággal arányban levő eszközökkel törekedjünk kivezetni a társadalmat, mert különben létünk céltalan s maradandó eredményt nem fogunk tudni felmutatni. Ehhez megértés, szeretet, igazságosság, szóval lélek kell, amelynek szolgálatában áll minden gondolatával Krisztus egyháza. Ha hallgatunk rá és követjük, szebb és nemesebb életszínvonalra vezetjük az emberiséget.

Szívem vágya, amikor a közigazgatás uraihoz szóltam, az volt, hogy lássák be a lelkiesség jelentőségét a szociális vonatkozásokban és munka terén. S ha egyetértenek velem és jóváhagyón intenek felém, az ne legyen csak egy elméleti előadáshoz fűzött elismerés, hanem ott kinn a gyakorlatban, a közigazgatási munka százféle vonalán keressenek és találjanak alkalmat, hogy ily értelemben, eszközökkel és mentalitással tudjanak magyar népünk javára minél áldásosabb tevékenységet kifejteni s nyugalmit és jövőjét biztosítani.